

Bogannmeldelser

Peter Garde

August Goll – en shakespeareansk kriminalist og hans tid

Jurist- og Økonomforbunders Forlag, 2012

Jag kan genast erkänna att jag inte hade hört om August Goll innan jag flyttade från Finland till Danmark och läst Peter Gardes historik över den danska kriminalistföreningen (Peter Garde: Dansk Kriminalistforening 1899-1999. Særnummer af Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab. November 1999). Detta är kanske inte alls så underligt. Om man slår upp August Goll på den finska versionen av Wikipedia finns namnet överhuvudtaget inte där. Och i den svenska versionen av samma elektroniska källa finns bara följande korta notis: *”Bernt August Goll, född den 31 augusti 1866, död den 31 december 1936, var en dansk jurist. Goll blev juris kandidat 1887, politiinspektør 1902, byfoged i Aarhus 1908, lantdomare i Köpenhamn 1919 samt rigsadvokat 1925. Goll verkade i talrika mindre avhandlingar (bland annat Forbrydelse og Straf, 1905) ivrigt för en modern uppfattning av brottet och reformering av straffrätten. Han var medlem av danska processkommissionen (Lov om Rettens Pleje 1916) samt strafflagskommissionen 1917.”*

Nu har Peter Garde skrivit en stor (nästan 700 sidor!) och imponerande personteckning över August Goll och den intresserade läsaren har därför alla möjligheter att bli bekant med en i flera avseenden spännande person och jurist som var mycket aktiv inom kriminalpolitikens och straff- och straffrättens område i Danmark för ett knappt sekel sedan.

Peter Garde upplyser att han fick mersmak med avseende på kunskap om Goll då han skrev historiken över den danska kriminalistföreningen. Goll var en av dem som grundlade Dansk Kriminalistforening och var dess förman 1929-1936 och betecknas av Garde som en av de två personer som under föreningens första generation intog den dominerande ställningen. Den andra var Carl Torp. Det är därför helt följdriktigt att Garde tillägnar sin bok Dansk Kriminalistforening *”[i] taknemlighed og venskab”*.

Peter Garde har byggt upp boken i sammanlagt åtta delar. De behandlar Golls liv och särskilt hans juristkarriär i kronologisk ordning allt från *”den unge Goll 1866-1892”* till *”de sidste år som rigsadvokat 1933-1936”*. Behandlingen och beskrivningen av Golls hela livsförlopp är grundlig och detaljerad – kanske till och

med alltför detaljrik för att helt fånga en modern och inte så kunskapstörstande läsare. Men framställningen visar också på en imponerande ”research” från Gardes sida och det är inte framställningens fel om läsningen går lite trögt. Misstanken meddelar sig: kanske August Goll trots allt inte i alla avseenden var en så färgsprakande jurist och kriminalvetenskapsman. Då det gäller det sistnämnda är hans bidrag till det kriminalvetenskapliga kunnandet idag inte så uppenbart och överdådigt. Detta till trots för att Gardes bok innehåller en beskrivning av många både privata och mer offentliga episoder i Golls liv och hans syn på olika straffrättsliga frågor.

Men August Goll var också helt uppenbart – och det framgår väl av Peter Gardes bok – en viktig reformator av straffrätten. Detta hade framför allt att göra med att han hade tummen på den internationella puls som innebar en kriminalpolitisk omvändning från ett klassiskt straffrättsligt grundkoncept till en sociologiskt präglad skola. Impulserna kom särskilt från Tyskland, Frankrike och Italien och budskapet förmedlades genom de internationella kriminalpolitiska föreningarna som då hade sin novisperiod och av några ”stora” internationella namn som Franz von Liszt och Enrico Ferri.

August Goll var inte den enda i Norden som greps av det nya konceptet. Från Sverige kan man nämna Karl Schlyter och Johan Thyren och från Finland särskilt Allan Serlachius – en annan jurist i Norden som inte är så välkänd utanför sitt eget land.

Det mest intressanta i den stora boken om August Goll – särskilt för en läsare som inte är så intresserad av alla episoder och rättssaker i Danmark under 1900-talets första decennier – är beskrivningen av ”hans tid”, alltså den kriminalpolitiska och straffrättsliga utvecklingen i stort både i Danmark och i Europa. Och sedan, bokens tredje del ”Goll og Shakespeare 1907-1934”. Goll var helt uppenbart en Shakespeare-fantast och mycket kunnig och erkänd expert på detta område. I denna del visar Peter Garde på ett ypperligt sätt både sina färdigheter och kunskaper som jurist och sitt stora intresse och kunnande inom konst och litteratur.

Peter Garde är en mycket flitig författare som ofta utkommer med glädjande nya böcker. Boken om August Goll utkom 2012. Efter detta har Peter Garde ytterligare utgivit boken Danmarks justitsministre 1813-2013 och 2009 utkom boken Redaktører og andre stridsmænd – ti historiske sager. Dessutom skrev han 2013 i denna tidskrift en lång och ingående historik över Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab (NTfK 2013, s 2-88).

Per Ole Träskman

Yngve Hammerlin og Paul Leer-Salvesen
Voldens ansigter – en dialog om ondskab, ansvar og håb
Cappelen Damm Akademisk, 2014 (266 sider)

Denne bog er betydningsfuld med sin brede og sin dybtgående behandling af »det onde« og voldens mangfoldige former, udtryk, arenaer og konsekvenser.

De to forfattere gennemfører i diskussionsform en tour de force, der rækker fra indgående beskrivelser, teorier, forståelser og tanker om volden i helt nære relationer i familien til den professionelle vold og undertrykkelse, den institutionelle og organisatoriske, der udstøder, sorterer, (ud)definerer og splitter grupper eller befolkninger med åbne eller skjulte magtmidler og videre til terror, krig og statslige og overstatslige understrykkende og voldelige strukturer. Hele spektret behandles og det diskuteres, hvorledes de forskellige voldsniveauer kan hænge sammen, og muliggøre hinanden. Det nære i det store – og omvendt. Forfatterne er enige om at vold og ondskab ikke kan eksistere eller forstås uden den kontekst hvori den forekommer og ej heller uden disses modsætninger: »det gode«, kærlighed, omsorg, håb og ægte forsoning.

Behandlingen af emnerne er også en faglig og teoretisk tour de force gennem den nyeste forskning med omfattende referencer til teologien, socialpsykologien, psykologien, (rets)sociologien og filosofien. Læseren bliver draget vidt omkring i discipliner og tider, fordi emnet, siges det, kun kan (be)gribes interdisciplinært og gennem flere optikker.

»Voldens ansigter« er en skriftlig dialogbog mellem to mennesker, der i mange år gennem forskning, praksis, studier og personlige erfaringer, (og for YHs vedkommende private erfaringer) har mødt volden, dens ofre og ofrenes pårørende.

YH er sociolog, og arbejder inden for en socialfilosofisk og filosofisk tradition. PE-S er teolog med speciale i etik. Begge er dr.philos. i kriminologi og rets-sociologi og begge har forsket i fængsler og arbejdet med fanger. Deres oprindelig ganske forskellige faglige baggrund og deres herefter fælles faglighed, giver på samme tid bogen en meget stor spændvidde og et fælles fodslag. For begge forfattere gælder det i tillæg, at deres opvækstvilkår ligger som et baggrundstæppe for al forståelse. YH voksede op i hvad han kalder en lukket totalitær volds- og kontroldomineret familie, med en ekstremt brutal og truende far – med alt hvad det har fået af livslange følgevirkninger. PE-S, opvokset i et teologhjem, mistede som 14-årig og ældste barn af 6, sin far, hvilket selvsagt bl.a. bragte ham i en re-

ligiøs krise: Hvorfor tillod Gud dette onde? Disse private erfaringer med »det onde i livet« har delvist været motoren i deres faglige emnevalg og præget deres tænkning, hvilket de helt åbent redegør for. Åbent at integrere det private i et akademisk værk er både usædvanligt, befriende og berigende. De to forfattere har gennem deres karriere beskæftiget sig med emner som kriminalitet, især vold og drab, hævn og gengældelse, selvmord, skyld, skam, straf og soning. Men også disse emners modsætning har været centrale i deres virke: Tilgivelse, anerkendelse, medmenneskelighed, ansvar, kærlighed, håb, forebyggelse af og modstand mod »det onde« og således også i nærværende bog.

Bogen er engageret og den er en opfordring til at engagere sig, blive indigneret, tage stilling og handle – ikke bare i ord, men i gerning. »Vi må bry os«, vi må tage ansvar og blande os, når vi bliver vidne til »det onde«, såvel hos naboen, som på institutionen og i f.t. krigshandlinger, myndighedsovergreb f.eks. imod romaer eller asylansøgere. Jeg kommer til at tænke på selv samme opfordring i Stéphane Hessels lille bog *Indignéz vous!* (På dansk: *Gør oprør!*) fra 2010, hvor forfatteren, en 93-årig krigsveteran, ser tilbage med en kraftig opfordring til at stoppe ligegyldigheden og protestere imod vold og undertrykkelse. Og på Thomas Hylland Eriksens bog til ungdommen efter 22.juli: Det som står på spill. (Aschehaug 2012)

Et sådant opråb om at tænke i involvering i den anden, i fællesskab, medmenneskelighed og solidaritet er ikke enkelt at komme igennem med i en tid, hvor individualisering, egoisme, grådighed, karriereræs og stadige trusler og overgreb mod demokratiets grundpiller er i højsæde, f.eks. i form af overvågning. Forfatterne synes enige om, at alle har et ansvar. Vi kan vælge det onde fra og tilvælge det gode. Vi bør udøve civil ulydighed, protestere og demonstrere hvorledes f.eks. strukturer og magtudøvelse knægter det menneskelige og »det gode«. Og heldigvis er der mennesker, der taler højt og som protesterer. I DK senest med Lægeforeningen og Dansk Sygeplejeråds afvisning af at medvirke bl.a. som medfølgere til politiets tvangsudsendelser af afviste syge asylansøgere. Et eksempel på modstand imod myndighedsvold.

Z. Bauman siger et eller andet sted, at det ikke nødvendigvis er så væsentligt at tale om hvor mange, der sætter hælene i og yder modig modstand, men at nogen gør det.

I kapitlet »Kynisme og professionsetikk« diskuteres nutidens magtformer/-udøvelse og samfundets lidelsesproduktion med følger som svækket livskvalitet og eksistentiel utryghed, fremmedgørelse og sårbarhed. Lever vi i et demokrati, er demokratiske værdier truet og af hvad? Der peges på markedsideologien, nyliberalismen, dehumanisering, effektivitetskrav, formålsrationel økonomisme og nyt-

teetikkenes forrang, som nogle af de forhold, der på det strukturelle plan trykker og ødelægger.

Det er ikke muligt at tilgode alle bogens vedkommende temaer og diskussioner i en anmeldelse. Her skal nævnes nogle: Hvorfor ser vi flere mænd end kvinder i voldsstatistikker, og afspejler det faktisk virkeligheden? Hvad er sammenhængen mellem selvmord og vold? Hvad er konsekvensen af sygeliggørelsen af volden? Og store og mere eksistentielle spørgsmål som skyld, skam, samvittighed og ansvar, tilgivelse, soning og rehabilitering for ofre diskuteres.

I kapitlet »Det onde og det gode«, et af bogens mest omfattende og grundlæggende, påpeger YH begrænsningerne i gængs voldsforståelse og teori, således som den f.eks. kendes fra strafferetten og kriminologien. Med udgangspunkt i YHs egen opvækst, har han erfaret, at f.eks. den almindelige voldsforståelse er udtrykt for en farlig reduktionisme samt at dens fokus på enkelthændelser med fysisk vold er utilstrækkelig for at begribe essensen og følgevirkningen af at leve med og i volden. Dette har han udfoldet bl.a. i bogen: I fars vold (som citeres, men som denne anmelder ikke har læst). En voldshændelse består af en række voldsformer, siger YH, og mellemrummene mellem de enkelte voldsepisoder er hele tiden præget af rædsel og risiko. Spørgsmål til et offer såsom: Hvor ofte er du blevet slået? Hvor hårdt? Truede og hånedes han dig bare, eller slog han dig også? Ramte hun dig med de ting hun kastede?, udtrykker dette begrænsede fokus og en aparte kvantificerende bedømmelsesform. Denne tilgang har jeg ofte mødt hos politi og socialarbejdere, når de f.eks. skulle vurdere voldsbilledets alvor eller skulle tage stilling til om et barn skulle fjernes fra hjemmet. Disse spørgsmål indfanger ikke den alt-om-sig-gribende realitet, som barnet lever i med stadig frygt, agtpågivenhed og selvundertrykkelse hver dag, hele tiden, også uden for familien og i værste tilfælde hele livet. (Dette er i øvrigt vældig godt beskrevet i K.O. Knausgårds bøger: *Min kamp*, bind 1-6) YH udvider derfor teorien om vold, med andre fremtrædelsesformer end den fysiske vold (mod krop og ting) og den psykiske vold med et begrebsapparat, der beskriver bredere og dybere. Udover fysisk og psykisk vold tilføjer han: Social vold, symbolsk vold (verbal og nonverbal), tavshedens vold, løggen og ideologisk-, strukturel- og systemvold i deres mange former og magtudtryk, der væver sig ind i hinanden.

Som det fremgår bidrager bogen til forståelse af den nære vold og volden i stor-skala. Det kan undre, at forfatterne kun sporadisk omtaler mellem-formerne, den mindre interaktive vold (jf. F. Balvig), den der foregår på gaden, på værtshuset, i det offentlige rum – uden for familien. Talmæssigt fylder den en del og helt sikkert fylder den i medierne.

I et andet centralt kapitel: »Estetik og vold« diskuteres bl.a. politikernes og mediernes typificeringer af »de andre« og mediernes og kunstnernes ansvarlighed. Den iscenesatte vold i kulturen synes at øge med eksempelvis stadig mere rå og kyniske krimiserier og voldelige spil. Hvorfor er det sådan og hvad gør det ved os? Skal der mere og mere ekstreme udtryk til, for at vi føler os underholdt eller bevæget? Hvor langt rækker kunstnernes ansvar og hvordan definere den etiske udfordring? Her nævnes Mohammed-tegningerne. (Jeg kan i øvrigt henvise til en af de mest uhyrlige bøger jeg har læst: »Magtens Manual – en anarkorealistisk indføring i brugen af personlig magt« af Fritz Wolder, (Helikon, 2001), som handler om hvorledes man udvikler en brutal og hensynsløs egoisme og tilegner sig magt over andre og situationer, helt uden hensyn til medmennesker, demokratiske værdier og anstændighed. Denne bog siges af være »bibel« blandt bande-medlemmer, der afsoner i danske fængsler)

Det er en fornøjelse som læser, at være vidne til to kloge, meget belæste og erfarne menneskers diskussion. Og diskussionen er eksemplarisk. Der lyttes, der undres, der associeres prøvende, der stilles spørgsmål, der er uenigheder, som behandles og der er gensidig respekt, sympati og tankeinspiration. Sådan bør en dialog føres, ikke blot mellem akademikere, men mellem parter i enhver sammenhæng. Læseren bliver klogere og sine steder også mere forvirret, og – jeg tror – at de to forfattere også er blevet klogere undervejs. Der stilles mange spørgsmål i bogen, nogle besvares, andre bliver hængende i luften, måske fordi der ingen enkle svar findes. Læseren må reflektere videre på egen hånd. Et tilbagevendende spørgsmål handler om eksistensen af det onde. Findes der monstre? Er ondskaben en del af menneskets iboende natur, der skal tæmmes, eller udfører vi mennesker onde handlinger grundet livsbetingelser, læring, ideologisk påvirkning, strukturer m.m.? Hvad skal der til for at mennesker skader og krænker andre, hvad faciliterer dette? Hvorfor så meget vold i det små og i det store? Disse spørgsmål vendes der tilbage til igen og igen, ikke mindst aktualiseret med og provokeret af Breiviks ugeringer, som behandles i et stort afsluttende kapitel.

Voldens ansigter er en vældig vigtig bog, berigende og udvidende, og den rejser spørgsmål og giver eftertanke. Sine steder er den ganske vanskelig at læse. Der er (unødigt) mange fremmedord, og til tider lige lovligt mange referencer, der kan gøre teksten ikke blot svær, men også tung. (Har forfatterne mon læst N. Christies: Små ord for store spørgsmål? (Universitetsforlaget, 2009.)) På flyeren til bogen siges det, at målgruppen bl.a. er studerende! De kommer på arbejde.

Af Ida Koch

Mikkel Jarle Christensen

Fra det evige politi til prosjektpolitiet.

En kamp om position og ideologi

København: Jurist og økonomforbundets forlag 2012

På bakgrunn av PhD-avhandling fra 2011 har Christensen publisert boken «*Fra det evige politi til prosjektpolitiet. En kamp om position og ideologi*». Med utgangspunkt i et pragmatisk sosiologisk perspektiv analyseres politireformer fra «politien før politiet» – dvs 1500-tallet – til den danske politireformen av 2007.

Hovedvekten er lagt på reformtekster fra og med 1863. For å gjøre dette håndterbart, har forfatteren gjort noen originale grep. Det empiriske materialet består av danske historiske kilder, mens metoden er hentet fra historisk sosiologi, nærmere bestemt Boltanskis utforming av pragmatisk sosiologi. Selve objektet som undersøkes er kritikker, noe som gjør at retningen omtales som kritikkers sosiologi. Utgangspunktet er en forståelse av at kritikk danner normer for godt politiarbeid, og tilnærmingen er å fokusere spesifikt på aktørenes gjensidige kritikk. Perspektivet forutsetter dermed at kritikk følger visse sosiale normer og bedømmelseskriterier, for å kunne godtas som legitim og gis innflytelse. I Christensens versjon er metodens siktemål å få grep om interne kamper og kritikker for å forstå dannelsen av normer for godt politiarbeid og dermed stille nye spørsmål til historiske kilder. Boltanskis perspektiv skiller seg dermed fra kritisk sosiologi ved at siktemålet ikke er å avsløre og avdekke aspekter ved strukturelle forhold ved fenomenet. Pragmatisk sosiologi har ikke redskaper til dette, men forutsetter en forståelse av aktørene som relativt frie og autonome i sine kritikker.

Med dette som utgangspunkt tas leseren med på en ukjent og ny reise inn i det politihistoriske materialet. Kapitlene i boken er delt inn i fire epoker: «politien» før politiet, de borgerlige reformer (1863 og 1871), de industrielle reformer (1911-1973) og det projektive politi (2007). Epokeinndelingen bygger på Boltanski, Thevenot og Chiapellos som i deres felles forskning skiller mellom tre sentrale regimer: borgerregimet, industriregimet og prosjektregimet (s. 27). Boken er godt strukturert, slik at resonnementene er lette å følge. Oppskriften er å se på kritikken av de ulike reformene og dertil tilhørende ekvivalensprinsipper (dvs bedømmelsesramme for regimets måling av prestisje og etos), og det lages klargjørende oppsummeringer underveis. Selv fant jeg det hjelpsomt å ta med meg de ulike regimenes tester for suksess gjennom lesningen av boken. Borgerregimet sentrerer testene om administrativ formelle og juridiske kodifiseringer, samt be-

tydningen av korrekt utdanning – og her er deltakelse et sentralt ekvivalensprinsipp. Det borgerlige politiets legitimitet er fundert på nær relasjon til befolkningen. Når det gjelder industriregimet er en sentral verdi effektivitet. Testene omhandler kvantifiserbare målinger av det målbare og styrbare, samt evalueringer av mål oppfyllelse av statistisk karakter, og et sentralisert hierarki er en forutsetning for å gjennomføre dette. Effektiv produksjon er et sentralt ekvivalensprinsipp. Prosjektregimet trekker på normer fra det nye arbeidslivet som vektlegger nettverk, mobilitet og innovasjon. Arbeidsformen forutsetter engasjement fra deltakerne og det sentrale prinsipp er konstant aktivitet. Det gode politiarbeidet er nettverksdannelse, prosjektarbeid, fleksibilitet og gode analytiske kompetanser.

Det lengste kapittel 4, omhandler de industrielle reformer i løpet av 1900-tallet. Det er også her effektivitet kommer inn som en sentral norm. Industrialiseringsbegrepet spiller nettopp på enhetlighet, rasjonalisering og effektivisering som målsettinger. Det er særlig tre forskjellige politifag som tidlig peker seg ut i den industrielle fasen: de juridisk utdannede politimestrene, som kjemper om lokal autonomi, det kommunalt ansatte ordenspolitiet og de statlig ansatte i kriminalpolitiet. Både ordensmakten og politimestrene kjemper mot sentralisering. Rasjonell innretning vil lettere dirigere og styre, samtidig som eliten profesjonaliseres, det vil si kriminalpolitiet. Kampene mellom disse uttrykker godt samfunnets normer for godt politiarbeid. Alle faggrupper kjemper om status ved bruk av ulike kritikker og legitimeringer. Kriminalpolitiet klarer tidlig å definere seg som eliten ved å løfte fram målbare kriterier for god etterforskning knyttet til straffesaksbehandlingen og bekjempelse av alvorlig kriminalitet. Allerede i 1923 omtales mobile oppviglere som sentrale for dannelsen av slike normer, og etter hvert er det alminnelige organiserte forbrytere som overtar rollen (s. 121). Ensartethet, effektivitet og uniformering blir ordenspolitiets kampretorikk mot kriminalpolitiet, en kritikk som går helt tilbake til 1933 (s. 142). Etterhvert utvikles ulike versjoner av idealer for effektiv og ensartet beredskap, innenfor de ulike gruppene. For kriminalbetjenter betød det å understreke de vitenskapelige og tekniske aspektene ved etterforskning, og at bare et *elitekorps* ville holde effektiviteten oppe. For ordenspolitiet ble, i følge Christensens analyse, effektivitet relatert til det ordinære politiarbeidets oppgaver med å rykke ut døgnet rundt – de var kjernen og ryggraden. Politimestrenes versjon av politimessig effektivitet var fundert på selvstendig initiativ og slagkraftig styring basert på juristenes monopol på ledelsesstillinger. I et slikt perspektiv blir utdanning og kompetanse et verktøy for å fremme status for de ulike faggruppene.

Å lese definisjoner av det gode politi ut fra kamper og faglige konflikter er nettopp bokens overordnede grep. For en politiforsker ansatt i politietaten, og

som lett kan føle seg fanget av nærhet til de ulike debattene innad i politiet, er det stimulerende å på avstand observere hvordan prinsippene, båret fram av aktørene, kjemper om å definere det gode politiarbeidet i de ulike epokene av dansk politis reformhistorie. Blant annet har kampen om å definere politiet nær sammenheng med oppbygningen og virksomheten til politiets forskjellige fagforeninger, noe Christensen kaller «den profesjonelle balansen» innad i politiet. Overførbarheten til dagens norske politireformdebatt om sentralisering av politiet er stor. For eksempel, på initiativ fra Riksadvokaten, diskuteres og lages det rapporter om etterforskningsfagets påståtte lave status i forhold til ordenstjeneste og beredskap. Med utgangspunkt i Christensens begrepsapparat kunne en interessant artikkel vært skrevet om aktørenes gjensidige kritikk på temaet.

Christensens analyse av de ulike kritikkene av reform 2007, angir også grenser for hvor langt vi klarer å tenke kritisk i det nære. Reformen, som spesielt kommer til uttrykk i Visionsutvalgets rapport fra 2005, er preget av tre forskjellige eksterne utviklinger: internasjonalisering, rasjonalisering og import av nye prosjektnormer. Reformen fra 2007 var preget av å styrke både det industrielle politiet og prosjektpolitiet (s. 220). Prosjektpolitiet trekker på normer fra det nye arbeidslivet som vektlegger nettverk, mobilitet og innovasjon (s. 206). Prosjektpolitiet kan likevel ses i direkte motsetning til det industrielle politi. Det kommer opp som ideal siden overdreven vekt på effektivitet truer med å skape en rigid organisasjon som ikke løser oppgaver det nye globale samfunn stiller. I denne siste reformperioden kommer derfor spesielt spenningsfelter mellom prosjektpoliti og industrielt politi tilsyne. Etter implementering ble også reform 2007 sterkt kritisert, og da særskilt ut fra industriell kritikk av reformen. For det første ble den kritisert for manglende responstid, beredskap og effektivitet. Men på grunn av at Visionsutvalgets versjon av effektivitet ble så radikal – det ble for eksempel foreslått nedleggelse av kriminalpolitiet og innføring av tverrfaglige fleksible prosjektarbeid på tvers av faggrenser – ble i følge Christensen gamle dyder om manglende nærhet til befolkningen, synlighet og lokal tilstedeværelse trukket frem som kritikk både internt og av forskere som evaluerte reformen (Balvig, Holmberg og Nielsen 2011). Også flere mindre markante kritikker har stor overføringsverdi til diskusjoner om godt politiarbeid. Som Christensen (s. 226) argumenterer: «*Når det danske politi privilegerer efterforskningen af den komplicerede kriminalitet over den sociale og præventive arbejde med forskellige grupper i samfundet, er det ikke kun et spørgsmål om trusselvurdering; prioriteringen hænger sammen med de interne normer for godt politiarbejde*». Konsekvensen er at det skjer en todeling. Vi får et industrielt og stasjonært politiarbeid som måles ut fra ulike mål- og resultatindikatorer bygget på industriell teknologi- og meto-

deforståelse av effektivitet, og et prestisjebasert prosjektpoliti som kjennetegnes av nettopp arbeidslivets nye normer for tverrfaglighet, fleksibilitet og mobilitet.

Det er sjeldent man kommer over en bok med så stor relevans for et utenfrablikk på kamper i de pågående skandinaviske politireformer. Politiets samfunnsoppdrag er langt fra selvsagt, entydig og historisk uforanderlig. Samfunnsoppdraget tolkes og er stadig gjenstand for definisjons- og maktkamper. Det mest interessante for meg som leser er nettopp de stadige forhandlingene og sammenblandingene av prinsippene for godt politiarbeid. Dette løfter Christensens analyse ut av en unyansert hypotesetesting av Boltanskis teori. Det er nettopp når Christensen nyanserer og fremhever kompleksiteten og hybriditeten at jeg opplever at noe er på spill. Det er når dominerende normer og tester utfordres og balansen skifter at spenninger og sentrale transformasjoner kommer til uttrykk.

Selv skulle jeg sett at forfatteren behandlet innovasjoner i ordenspolitiets og deres prosjektformer mindre overfladisk. Riktignok preges ordenspolitiet av økende mål- og resultatstyring som vanskelig fanger opp slike innovasjoner og presser ordenspolitiet inn i utrykningstid og kvantitative måltall (som for eksempel trafikkkontroller). Men samtidig skjer det mye innovasjon i praksisfeltet når det gjelder å organisere patruljevirkksomheten mer forskningsbasert ut fra teorier om alt fra tillit til politiet (prosessrettferdighet) til avskrekking på rett sted til rett tid (hot spot policing). Det er først og fremst komplisert transnasjonal etterforskning som Christensen forstår som uttrykk for den nye eliten – prosjektpolitiet. Christensen overser dermed prosjektformene, nettverksarbeid og normer fra det nye arbeidslivet som forsøkes anvendes innenfor kriminalitetsforebygging på alminnelig kriminalitet, som f.eks POP (s. 207). Dette kan ha noe med hvorvidt slike arbeidsformer kommer tilsyne i det empiriske materialet, som i stor grad er nasjonalt forankret og tilvirket, ikke lokalt. Det er mye politiarbeid som kun forblir evaluert lokalt, i den grad det blir skrevet rapporter på prosjektene, enten de kalles POP eller etterretning. Dreiningen går imidlertid i norsk sammenheng i økende grad mot å skriftliggjøre og dokumentere både hva som gjøres og hvorvidt mål er oppnådd. Norske offentlige utredninger framhever også i stor grad de sentraliserte fagenhetene fordi de skal håndtere kompleks organisert kriminalitet begått av «mobile kriminelle», i tråd med Christensens resonnement. I stor grad dyrkes kompetanse som skal styrke etterforskningens forebyggende formål.

Som Christensen skriver tilslutt, så har den pragmatiske sosiologi noen svakheter, spesielt når den anvendes på historisk materiale. Den pragmatiske sosiologi dyrker aktørenes kritiske kompetanser, og hvorvidt de i praksis er relativt autonome frie aktører kan diskuteres. Først og fremst bunner problemet i at «faktiske analyser av kampen om at definere dansk politi konstant peger i retning av struk-

turelle forhold, som den pragmatiske sosiologi ikke har redskaber til at analysere.» (s. 243). Denne uavklarheten har i følge Christensen ført Boltanski i retning av kritisk sosiologi, og hans eget perspektiv til en krysning mellom kritisk og pragmatisk sosiologi. Som han selv skriver så har den pragmatiske sosiologi vært sentralt i identifiseringen og analysene av aktørenes kamper og endringer av forestillinger om det gode politiarbeidet, som igjen har blitt supplert med kritiske innsikter om de ulike aktørenes posisjoner. Dette reflekteres i de nye normene for godt politiarbeid: det 20. århundrets kamp er definert av kriminalpolitiets posisjon, som igjen er en effekt av deres tidligere tilkjempelse som intern elite, og der ordenspolitiet gjennom århundret var et sterkt kollektiv karakterisert av lav prestisje. I det siste århundret henger skapelsen av en rekke nye normer sammen med konstruksjonen av en ny elite i det europeiske sikkerhetsfeltet, som har tatt til seg og bruker arbeidslivets nye individualiserte idealer som legitimeringer.

På sett og vis blandes dermed forståelser av aktørenes og deres strukturelle posisjoner i Christensens historiske sosiologi, noe jeg ser på som en klar styrke ved boken. Styringsmekanismer for det industrielle politiet eksisterer side om side med prosjektpolitiet, og dette danner igjen nye krysninger mellom de ulike kritikkene. I følge Christensen er det det europeiske politisamarbeidet som peker en vei ut av fokus på målbarhet og det rutinepregede politiarbeidet. Samtidig peker denne veien på en advarsel: hvis de beste politibetjenter rekrutteres til prosjektpolitiet, innebærer det i følge Christensen også at de «beste» politibetjenter går inn i lukkede internasjonale nettverk – det blir ikke dem som publikum møter. Disse aspektene ved prosjektpolitiet er ennå ikke *egentlig* kritisert, og hvor denne kritikken vil komme fra og hva slags styrke kritikken vil ha vil være avgjørende for hva som kommer etterpå, konkluderer Christensen. Dette er en interessant tanke jeg blir nysgjerrig på å følge videre i både egen og andres politiforskning. Resonnementet peker også på flere felter for videre forskning. For det første analyser av et politi som i større grad polisierer på avstand, gjennom ulike samarbeidsnettverk og med siktemålet å bekjempe organisert kriminalitet, for det andre hvilke konsekvenser dette har for normer for godt politi, og for det tredje konsekvenser for faktisk utførelse av godt politiarbeid. Ut fra bokens resonnement kan man også se for seg ulike fremtidsscenarioer når det gjelder kritikker. En økt vektlegging av industriell måling av ordenspolitiet og det forebyggende politiet, kan fremme en ny kritikk som vektlegger betydningen av hvordan politiet utfører sin service overfor befolkningen den er satt til å betjene, jamfør prosessrettferdighetshistorien og standarder for godt politiarbeid. Men den kan også fremme en kritikk som understreker betydningen av å utskille ordensoppgaver til private aktører, i tråd med trender innenfor forskning på plural polisier virksomhet i bredere for-

Bog anmeldelser

stand, noe som vil få innvirkning på ordensoppgaver som offentlig gode. Med Christensens analytiske blikk blir det interessant å følge dette videre.

Litteratur

Balvig, F., Holmberg, L. & Nielsen, M.P.H. (2011). *Verdens bedste politi: Politireformen i Danmark 2007-2011*. Djøf/Jurist- og Økonomforbundet, København.

Professor, dr.polit. Helene O.I. Gundhus, Politihøgskolen

Postboks 5027, N-0301 Oslo

E-post: helgun@pfs.no

Annette Olesen

Løsladt og gældsat

Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2013

I den danska avhandlingen *Løsladt og gældsat* studerar Olesen flergångsdömda fångars upplevelser och handlingsstrategier i förhållande till gällande lagar och regler under frigivningsprocessen. Det motiveras med att vi vet relativt mycket om levnadsvillkoren för fängelsedömda innan fängelsestraffet. Däremot saknas en del kunskap om levnadsvillkoren efter fängelsestraffet. Frågorna som avhandlingen besvarar är följande:

1. Hur upplever de flergångsdömda de lagar och regler som blir inaktiverade och aktiverade i samband med deras frigivningsprocess?
2. Vilka handlingsstrategier skapas utifrån de flergångsdömdas upplevelser av dessa lagar och regler?

De områden som studeras är ekonomi, boende, anställning, utbildning och sociala förhållande.

Den teoretiska ramen i arbetet är Bourdieus reflexiva sociologi, handlingsteori och habitusbegrepp. Habitusbegreppet används dels som ett redskap för att förklara exempelvis hur handlingsstrategier skapas utifrån upplevelser av lagar och regler. Dels för att operationalisera begrepp som exempelvis strategi. Även livsstil, det sociala rummet, fält och kapital används som analysredskap. Olesen skapar också ett nytt begrepp ”underground legal capital”. Det innefattar de flergångsdömda kunskap om regler och lagar kopplat till erfarenheter av diverse institutioner och myndigheters arbete samt erfarenheter av att vistas i kriminella miljöer.

Kapitlet om tidigare forskning tar upp studier om fångar respektive frigivna personer. Levnadsnivåstudier rörande fångar i de nordiska länderna presenteras. Prisoniseringsbegreppet diskuteras utifrån forskare som Clemmer och Wheeler, och nordisk forskning som tillämpat hypotesen om prisonisering presenteras. Olesen diskuterar också forskning om de frigivnas försämrade livsvillkor efter frigivning. Det handlar exempelvis om begränsade möjligheter att få ett arbete.

Empirin i avhandlingen består av 77 kvalitativa intervjuer med 41 flergångsdömda män. Hälften av dem har hon intervjuat en gång och resterande hälft har hon intervjuat 2-5 gånger. Intervjudeltagarna var mellan 20 och 60 år med en genomsnittsålder på 34 år. Flera av dem var lågutbildade och hade erfarenheter av

att vara placerade på institutioner eller på fosterhem. 16 av de intervjuade var medlemmar i kriminella nätverk (rockerggrupper og -bander). I metodkapitlet reflekterar Olesen över att använda sig av kvalitativa intervjuer. Hon beskriver tillvägagångssättet och problematiserar sin egen roll som intervjuare mycket väl. Respektfullt beskriver hon mötet med dem hon har intervjuat. I resultatdelen är intervjudeltagarna anonymiserade.

Resultatdelen beskriver frigivningsprocessen från häktningstiden till tiden efter frigivningen. Den är uppdelad i fem olika tidsaspekter; tiden före och under häktningsperioden, tiden i fängelse, tiden omedelbart före frigivning, tiden omedelbart efter frigivning samt tiden efter frigivning. Resultatdelen är väldigt omfattande och ger rika beskrivningar på hur intervjudeltagarna hanterar rättsliga regleringar under olika tidsaspekter och utifrån olika sociala livsvillkor.

Det har inte genomförts några intervjuer före eller under häktningstiden. Där- emot har retrospektiva frågor ställts om den tidsperioden i intervjuerna. Resultaten analyseras utifrån tre handlingsstrategier kopplade till om intervjupersonerna är ekonomiskt privilegierade, har en utbildning eller har ekonomiska svårigheter. Det framgår att en del har planerat för och vidtagit ekonomiska åtgärder för att lindra konsekvenserna av ett eventuellt fängelsestraff. Framför allt gäller de dem som är ekonomiskt privilegierade. Det kan handla om att spara pengar för att familjen inte ska drabbas av ekonomiska svårigheter vid ett eventuellt fängelsestraff.

Kapitlet som handlar om tiden i fängelset är uppdelat i två delar. Den första delen handlar främst om ekonomi och handlingsstrategier. Där diskuteras strategier som att ingå äktenskap eller bli förtidspensionär om det är ekonomiskt fördelaktigt. Det förs även resonemang om olika handlingsstrategier för att undgå att betala skulder som de intagna har. Den andra delen handlar om utbildning och handlingsstrategier. Exempel som ges handlar om att utbilda sig för att i framtiden kunna arbeta i utlandet. Andra exempel som ges handlar om omskolning. Även mindre traditionella karriärsvägar beskrivs i form av strategier som potentiella gängmedlemmar vidtar för att kunna bli medlemmar i ett gäng.

I nästföljande kapitel studeras tiden omedelbart före frigivningen. Där fokuseras arbetet mellan olika myndigheter i samband med frigivningsprocessen, regler och praxis vid permissioner samt att vara villkorligt frigiven alternativt frigiven efter ett fängelsestraff. Exempelvis diskuteras olika strategier kopplat till hur boendesituationen ser ut för de intagna vid frigivningen. Vidare förs diskussioner om problem med permissioner för dem som inte har ett socialt nätverk utanför anstalten eller för dem som har ett missbruk.

Kapitlet som handlar om tiden direkt efter frigivning är avhandlingens mest centrala kapitel. Här beskrivs hur personerna upplever lagar och regler efter frigiv-

ningen och vilka handlingsstrategier de berättar om kopplat till boende, ekonomi, myndigheter och arbete. Ett resultat som framträder är att det kan vara svårt att leva laglydigt efter ett fängelsstraff. Framför allt är det kopplat till att de frigivna personerna är skuldsatta och har svårt att få ekonomin att gå ihop på ett legalt sätt.

Det avslutande resultatkapitlet beskriver tiden efter frigivningen, mer exakt 6-24 månader efter frigivningen. Där diskuteras rättslig medvetenhet och livsstil utifrån tre olika indelningar. Den första handlar om dem som anses ”stå utanför lagen” och berör till exempel dem som ingår i kriminella nätverk. Den andra handlar om dem som har kunskap om lagar och utnyttjar dem till sin fördel. Den tredje handlar om dem som försöker att leva ett laglydigt liv efter fängelsetiden.

Resultaten av avhandlingen visar att mycket kretsar kring de intagnas ekonomiska situation. Rättegångskostnader och annat gör att de ofta är skuldsatta. Ett fängelsestraff är inte bara socialt och mentalt påfrestande, utan även ekonomiskt påfrestande. Konsekvenserna av detta blir för många först synliga i samband med frigivningen. Det blir svårare att skaffa sig en utbildning, ett arbete eller en bostad om man är skuldsatt. Utbildning, arbete och bostad är faktorer som förknippas med brottsprevention. Risker för att återfalla antas öka om man är skuldsatt.

Avslutningsvis vill Olesen lyfta fram att frigivningsprocessen påbörjas redan innan eller i samband med häktningen. Hon poängterar också att de intervjuade agerar utifrån deras uppfattning av lagen, vilket nödvändigtvis inte är detsamma som gällande rätt. Slutligen tar hon upp att *en* lag i sin tur kan påverka andra lagar och det hela ska ses med större komplexitet. För att skapa en mer nyanserad bild av följderna av en lag, är det en fördel om analysen även sker utifrån hur andra lagar påverkar individerna och deras livsbetingelser.

Det samlade omdömet är att Olesens avhandling är mycket stark när det handlar om det empiriska arbetet. Intervjumaterialet är mycket omfattande och ger rika exempel på hur de intagna handlar i olika skeenden av frigivningsprocessen. Det hade dock varit önskvärt med en koppling till vilka lagar och regler som är aktuella i de olika tidsperioderna. Det hade också varit på sin plats med mer återkopplingar i resultatdelen till tidigare forskning och teori samt mer problematiseringar. Det saknas också en tydligare motivering till teorivalet. Resultaten hade kunnat diskuteras utifrån teorier om exempelvis strain och stämpling. Positivt är emellertid att författaren skapar det nya begreppet *underground legal capital*. Ett viktigt bidrag till forskningen är att Olesen synliggör hur komplext det kan vara för tidigare intagna att försöka leva ett laglydigt liv efter frigivningen.

Lena Roxell

Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet

Peter Garde

Danmarks justitsministre 1813-2013

Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2013,

ISBN 978-87-574-2851-3, 568 s.

Den 6. december 1813 fik Cancellie-Præsident F.J. Kaas som den første titlen justitsminister. Den myreflittige skildrer af hjørner af og strenge i de to seneste århundreders straffevæsen, dommer em. Peter Garde, har brugt jubilæet som anledning til at give os disse velskrevne, korte biografier af periodens 56 justitsministre med rids over deres virker. P.C. Steman (fra 1827), den anden i rækken, bar titlen i 21 år 2 måneder, tæt fulgt af juraprofessoren J. Nellesmann (fra 1875). Kortest var en anden juraprofessor, K.L. Sindballe, med 45 timer under kong Christian X's mislykkede forsøg på statskup i 1920 – ministeren der aldrig sov. I mange år var det en uskreven betingelse for at blive justitsminister, at man havde juridisk embedseksamen; i nyere tid, hvor statsministre lægger liden vægt på faglighed og afgørende vægt på evnen til at politisere, har vi set en række andre uddannelser i stillingen, først cand. theol. Orla Møller (fra 1975). Fire var kvinder, først Helga Pedersen (fra 1950). Ministrene afspejler selvsagt den almindelige politiske udvikling fra Enevældets meget tro tjenere til nutidens skiftende regeringers ståsteder. De fleste er glemt selv blandt jurister, nogle huskes for deres juridiske kvalifikationer, andre for deres gode gerninger – og vurderingen af, hvad der er godt, er skiftet med tiden. Garde skjuler heldigvis ikke vurderinger, f.eks. af Ole Espersen (fra 1982) som den største justitsminister i den nyeste generation, og ej heller sine egne sym- og antipatier. En velkendt skurk er jo P.A. Alberti (fra 1901), som idømtes otte års tugthus for falsk; blandt strafferetsfolk især kendt for sin »pryg-lelov«; men Garde kalder ham dog børneven. En anden er E. Ninn-Hansen (fra 1982) med fire måneders betinget fængsel for sin meget grove embedsførelse. Kn. Thestrups (fra 1968) 10 måneders fængsel under besættelsen var af en ganske anden karakter. Biografierne er bygget op med en indledning om den pågældendes baggrund, en skildring af deres virker og skandaler som ministre samt en epilog om deres senere liv. De krydres af muntre episoder og en del af deres rappe bemærkninger; nogle af disse viser ikke blot deres slagfærdighed, men også en del om personen, som f.eks. Brian Mikkelsen (fra 2008), som ønsker at gå over i historien som »Barske Brian«. Gennem beskrivelserne af ministrenes virker får vi samtidig et kompendium over dansk straffelovgivning i de to århundreder; i nyere tid maler lovmaskinen dog så hurtigt, at kompendiet bliver til en katalog, hvis

læsning kræver en del baggrundsviden. Og desværre er noteapparatet meget tyndt; men hvis det skulle være dækkende, var det jo blevet uformeligt. Bogen er et smukt bogværk med portrætter af alle ministrene. Læseren kunne måske have ønsket sig, at de officielle portrætter var blevet suppleret af nogle af de mange karikaturtegninger, som ministrene er blevet spiddet i, men det ville være blevet en anden bog. Et velegnet emne for Peter Gardes næste?

Vagn Greve

Syddansk Universitet